

سرو النمبر 7 :- میان محمد بخش دے فلسفہ عشقِ نوح بحث پیشو کیاؤ۔

(1) تعارف :-

پنجاب دی دھرتی اُتے وارث شاہ دی
پیر توں بعد 2 کوٹی رومانی قصہ لوکاں دی زندگی دا
قصہ بنیا اے تے اوہ میان محمد بخش پوراں دشاہنگار
”سیف الملوک“ اے۔ آپ نے 1830ء توں آزاد کشمیر وچ
عجربیل جرم پایا۔ والد داناں میان شمس الدین نے دادا ناں
میان جیوں سی۔ اپناں دا تعلق حضرت صاحبِ کلی نے
نال سی تے آپ دے والد پیر دھرتی والی سرکار دے سجاد
نشین سن۔ حاجی بگا شہ دی دیکھ تے حافسی ویلے صاحبزادہ
عبد الحکیم نے آپ دی ماں توں فرماکے کہ آپ کوئی عامی
نہیں، الہدی تہ بیت بہتر کیتی جاوے۔ ایس لئی وڈے
نجر میان بہاول بخش نے آپ توں محمد ال شریف وچ
حافظ محمد علی نے حافظ ناصر دی درسگاہ وچ داخل کروا
دتا۔ اوہ 1907ء توں فوج دے محلے نال وفات پائے
اوسناں دی وفات دی خبر ”اک علی کی وفات“ دے نال
نال لائی گئی۔

(2) میان محمد بخش دا فلسفہ عشق :-

اوسناں دا قصہ ”سیف الملوک“ اے جیہدا اصل نال
”سفر العشق“ اے۔ الہدی اک عاشق دے سفر دی داستان
اے جو اپنے محبوب توں ملنے لئی مصیبتاں جہاں اخی

ادبیتوں پالینڈروم اور سنان دافلسف عشق و محلوں
بیان کیا گیا ہے

عشق

تایمیاں محمد بخش دی نظر دلچ عشق پر

عس عشق ازل توں ہی حسن دی کج کج دگو سہندا
رہیا لے تے حسن نے ادس توں کرے وی جسے نہیں
دعا عشق اک اجیہا جذبہ اے جیہڑا بندے توں اندر
جگا کے رکھدا لے تے اوہ لے اندر انسا کیتا درمندی تے
عجیب دا چائن ہو جا نڈا لے۔ میان محمد بخش فرماندے
شکل کہ۔

جیہناں عشق خریدنہ کیتا ایویں آہنگے

عشق با بچو محمد بخشا کیا آدم کیا کتے؟

تایمیاں محمد بخش دے مطابق عشق دیاں منزل لال۔

میان محمد بخش پوراں نے عشق دی اہمیت بیان
کر دیاں، پویاں لکھیا لے کہ جنوں عشق دی جاگت
رکے اوہ وحدت الوجود دی منزل تے نہیں ایہ سکدا۔
اور سنان نے عشق حقیقی دیاں منزل لال دائرہ شہوار
انج ذکر کیا لے۔

پہلی منزل استغنا لے جیہدے تکرارہ کے عاشق
اپنے آپ توں بے نیاز ہو جاندا لے۔

دو جی منزل تو صدی اے۔ جنمے ایہ کے دولی دا
نصو ر مک جاندا اے۔

تہجی منزل صیر سادی اے۔ جنمے مسلم کافر دا جھوٹا
نہیں رہنرا۔

چوٹی منزل فقہ دی اے۔ جہڑی فنا و جوں سنگھ کے
حاصل ہوندی اے۔

۱) وحدت الوجود و تصور

میں بخش و درج الوجود دے قائل سن۔ ایہ
اک اجیہا نشانی ہے، جہڑا کہ اسے روحانی طور تے
انسانی حقیقت تے حقیقت کل دے ملائی اے، جہڑی توں
کھولدا اے تے دونے پاسے کائنات ہی پر۔ روح وحدت
الوجود دی رہن توں آشنائی و فی بخشید الہی میں
صاحب نے اکثر مقالوں تے اچ دا اظہار کیتا اے :-

۱) ازل ابد و اجام الہیہ کلمہ و چکاروں

پر دار و پ محمد بخشا اے یکے سر کاروں

۲) مقام فنا فی اللہ :-

جنمے استغنا تو صدی گل کیتی اے اوکھے فنا فی اللہ

دے جلوہاں دی گل قوی کر دے شے۔

۷ دوٹے جہان بھلاٹے دل تھیں خیر نہ لیں
والعن

رانجھوچ سما محمد چھٹی پینز جنجالوں

رانجھوچ جو حقیقی نے پیر انسانی روح دی علامت اے۔

۸ ناگامی توں کامیابی دل سفر۔

قسمت دی دلوی ہمیشہ انسان ابے قہر بان نہیں
پونڈی ہمیشہ اکو داری مراد نہیں صل جاندی - انسان
ٹوں کئی کئی وار ناگامی پر داشتت کرنی پینڈی اے - اچھے
حالات وچ بہت نے آس دادا من پتھوں نشہ چھڑنا
چاہیدا سکوں حالات دے پلٹا گھان دی اڈیک وچ
رینا چاہیدا اے۔ اس لئی فرمائندے شے۔

۹ جھل جھل پار نہ پاریں

یک دن بھوسہ پسا

بھکھا منگن چڑھے

محمد اوڑے بھمدا کاسا

آج توحیدی منزل :-

مہر شہدای سائیک ٹول ظاہر ہے باطن شیشہ وانگ
صاف ستھم کر کے رب داد اصلی نے حقیقی روپ
دکھاؤ نڈالے :-

ہے آگوں منزل آئے بھائی وچ وادی توحید

عابد تے معبود ملیندے دولی نہ یم مریدے

آج منزل ملن دی خوشی :-

جدوں انسان محنت تے کوشش نال اپنی منزل تے
ہیتے جاندا لے تے رسن وچ پیش آن والیاں پتہ اراں
ٹکلیفان تے دکو درد او سنوں کھل جائدے شہ۔ مہیاں
محمد بخش آکھدے شہ کہ کامیابی حاصل کرن لئی کئی وادی
نا کامیاں نال وی واہ پیندا لے پیر اوہ نا کامیاں تے
راہ دے روڈ اراں وانگ عارفی ہو جائدیاں شہ۔ اس
لئی فرمائندے شہ :-

ہے جان مقصود میسر ہو نڈا رنجوں راحت تعینی

یاد نہ رہے قفیم کوئی، جدوں فراغت تعینی

۷۷۷) ولی اللہ دی شان :-

رہا دل سے عاشق نے حضور کے حقیقی بائبل
امتی نبی دی شرم لعل دے رہے تڑکے توحید دی
مورفت انوں آگاہ ہو کے بقایا اللہ دی وادی وح
شیران وانگہ کم دے بش نے میان صاحب فرماندے بش :-

۷۷۷) کامل لوک محمد بخشا! لعل بناون پیغم دا

دینا باغ ولی وح مالی بوٹے لادے پٹے

۷۷۷) مکی گل :-

ہاں محمد بخشا اپنے بس قصبے پاروں
ہمیشہ جیوندے جاگرے رہیں گے۔ بس قصبے پاروں میان
محمد بخشا لعل روحی کشم دافطار دنا گیا الے
تکر ایہہ دینا رہیوے گی اودوں تکر قصبے سیف لوک
پاروں میان محمد بخشا دانان امر رہیوے گا۔

سوال نمبر ۹۔ پنجابی ادب دی کہانی دا اتارکرو۔

(1) تعارف:-

عبد الغفور قمشی پنجابی ادب دے آگے
تذکرہ نو لیس شی ۱۹۲۸ء لوں پٹیالہ وچ تے
مدھی تعلیم اپنے شہر وچ حاصل کیتی۔ ۱۹۴۳ء وچ اوہ
انڈین ایئر فورس وچ ترقی ہو گئے تے پاکستان بٹن مگروں
پاکستان ایئر فورس وچ آگئے۔ آپ نے پنجابی ماسک
پتراں لکھن وکھ ”پنجابی زبان و ادب دی تاریخ“
تے ”پنجابی ادب دی کہانی“ دو کتابیاں وی لکھیاں
سں، جسیدے لوں پنجابی زبان تے ادب دے پڑھن
والیاں لوں، ہوں جانکار ملدی اے۔ اوہناں دی
ایہناں مشہور کتابیاں وچوں دوسری کتاب ”پنجابی
ادب دی کہانی“ ایچ ۲۰۰۰ دے نصاب دا حصہ
اے۔ ایس وچ اوہناں نے مختلف قسماں، صفاں تے
چان پیا اے۔

(2) پنجابی ادب دی کہانی دا اتارکرو۔

”پنجابی ادب دی کہانی“ عبد الغفور قمشی دی
انتلی کتاب اے مدھیوں اطمین اک تذکرہ اے
جسیدے کل ۶۴۶ صفحے سں پہلے ۱۶۸ صفحاں وچ اوہناں
پنجابی زبان دی ٹور بارے گل کیتی اے۔ اوہ دے
وکھ وکھ رنگاں دا ویہہ اکٹھا اے۔ ایس دے کل چار

باب پنجم

پنجاب دیس دی کہانی

پنجابی ادب
دی دور و نڈ

پنجابی ادب دی کہانی

پنجاب دے
لوک گیت

پنجابی شاعری دا ادب

پنجاب دیس دی کہانی

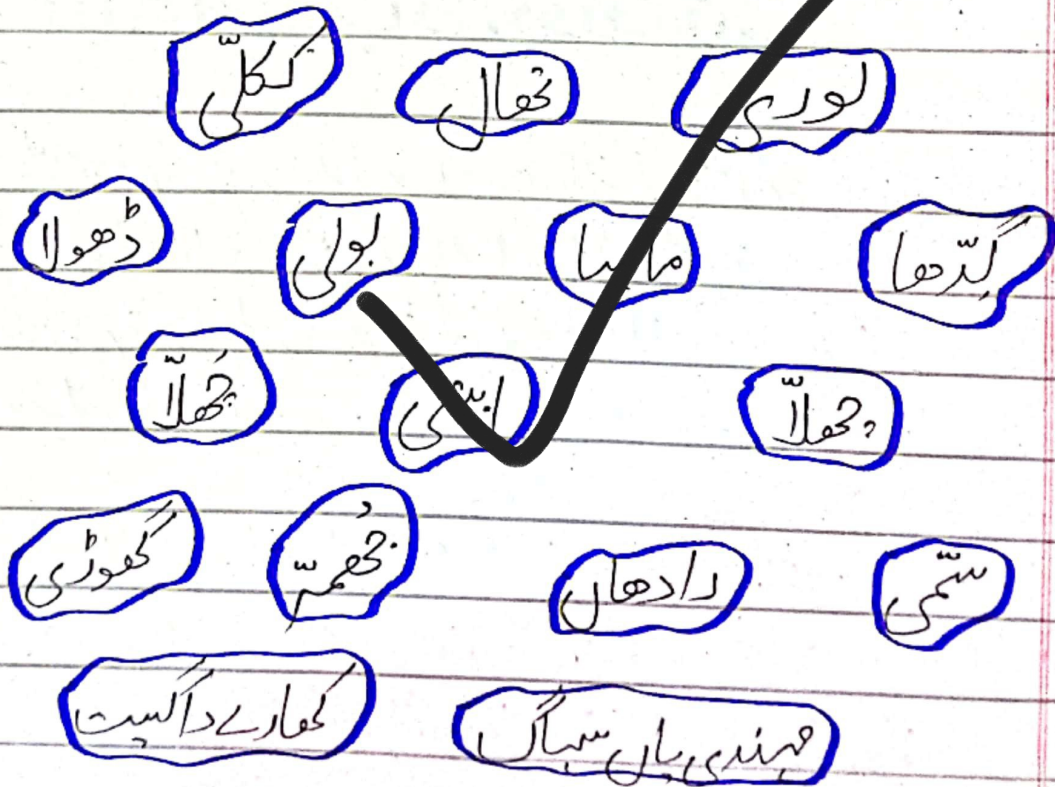
پنجاب دے ایہدی زبیاں پارے مارنیاں چون چھتری
گل بھدی اے اوہ ایہہ اے کہ ابو الغفل دی "آئین
البرہی" جلد اول وچ پنجاب دے دو صوبے ہورے
ملتان سن پاکستان بٹن و پلے ایس دیاں حدیاں
سنگڑ کشیاں۔ ایس دھرتی وچ آبادی دے نشان تھن
تکھ سال پے اے سیدے وچوں ملے تھم دے بٹھار ان لوں
ملدے تھن۔ پنج پزار سال پے اے سندھ دے پٹ پے دیاں
آہدیاں ایٹھوں دے گان دی و سٹیک تے جان
پاند پان تھن۔ ۱۹۴۷ء وچ پاکستان بٹن و پلے بٹوارے
وچ جیٹرا حصہ پاکستان لوں ملدا اے ۱۹۵۵ء وچ
مغربی پاکستان دے دو صوبیاں نال مل کے اک
صوبہ مغربی پاکستان پے جاندا اے تے اس د امرک
ہور ہندا اے۔ حکم جوا اے ۱۹۷۰ء لوں صوبہ پنجاب

توں دو بارہ اک سو بے دی حیثیت حاصل ہو جائی

۲۱

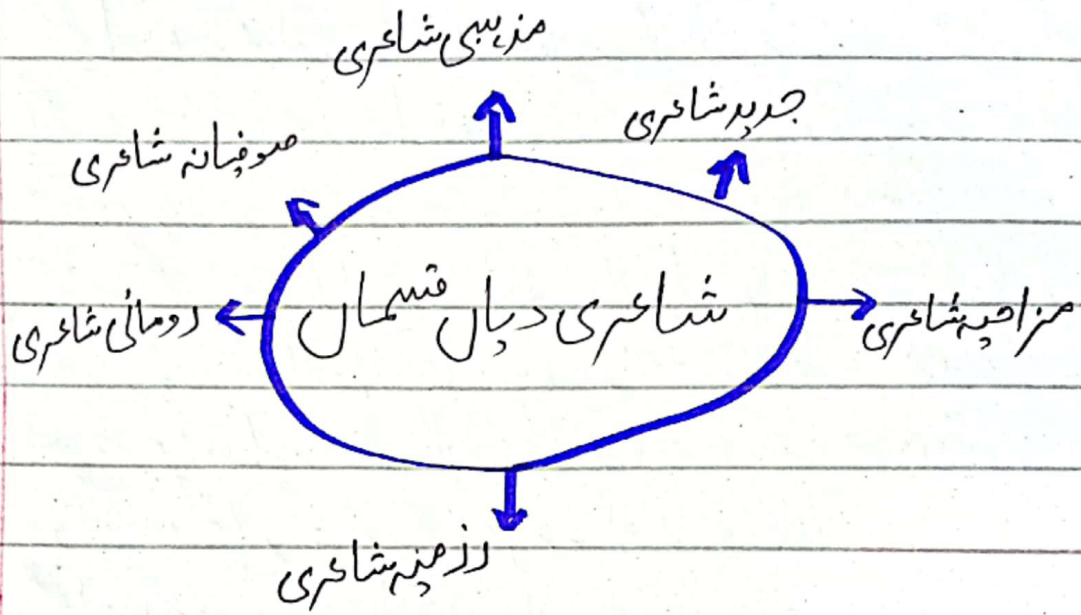
۱۱) پنجاب دے لوک گیت:

پنجاب دے لوک گیت جیوں دا عکس ہیں۔ ایہ کسے
اک شاعر دی دماغی کوشش دا نتیجہ نہیں، ہونڈے
سگوں ایہ ساری قوم دی ملکیت ہونڈے ہیں، کسے
قوم دیاں وچاراں نے جذباں توں سمجھن لئی لوک
گیتاں دا مطالعہ کرنا ضروری ہوندا اے۔ ایہناں
وجہ جڑ بنیاں سچاں زبان تے چھو کے سینہ در سینہ پشت
در پشت چلی آؤندیاں ہیں۔ لوک گیتاں دیاں قسماں
تھلویں بنیاں کیشیاں گیشیاں ہیں۔

(iii) پنجابی شاعری دا اویر واہ۔

پنجابی زبان وچ نشر والوں نظم و دھیری صلدی الے
اس لئی پنجابی شاعری لوں ایچ ونڈیا جاسکدالے۔

(iv) پنجابی ادب دی دور ونڈ۔

کسے وی زبان دے ادب دے مطالعہ لئی اس زبان دی تاریخ،
اس دا آلا دوالا تے ملک وچ آشیان سنیاسی سماجی تے
مزہ سبی تہ لیاں دے اثر لوں جائنا فہم وری پنڈالے۔
پنجابی ادب دی دور ونڈ ایچ کیتی جاسکدی الے۔

(ا) صوفیاں دا ادب، 580ھ لوں 1000ھ

صوفی مزہ سب د امدھ تے پادے دور لوں شرم وچ ہوکے
حضرت ابو بکر صدیقؓ تے نیم حضرت علیؓ دے زمانے
لوں پیدا ہويا۔ پنجابی ادب دے پہلے موڈھی بابا فرید
لوں منیا گیا الے۔

ii) دو جا اسلامی دور، 1000ء تا 1150ء

مسلمان عالم فاضل بزرگان نے دین کے احکامات کو شعرا
راہیں بیان کیا۔ ایسے دور بہتر اثر دے قابل نے نمایاں

۷۱۔

iii) پنجاب و ایشیا شاہ دادور، 1150ء تا 1200ء

۱۲ ویں صدی، بھری محمد شاہ کے ویلے پنجابی روح بکھن دا
روح زور پکڑ گیا۔ ادب فن میں گہا سی نے پنجاب روح
قوی ادب دے روح ڈھل سیاسی

iv) نواں پنجابی ادب، 1872ء تا 1947ء

انگریزی تعلیم نے ادب نے پنجابی ادب دا پرانا سائہ ہی
بدل دتا۔ جو سب سے سارے شاعران نے سیاسی نے اخلاقی
نظام بکھن دا آغاز کیا۔ ایسے دور اندر مذہبی سیاسی
نے اخلاقی رنگ گھٹ گیا، تھیں جو بہتر روح شروع ہوئی

v) پنجابی ادب دا پاکستانی دور :-

بھوارے توں بعد شاعر نے ادب دا وراثت وچوں
نکل کے سماج وچ دل مڑ آئے۔ سیاسی شعور بیدار ہویا
نے قومی تصور دی شکل سامنے آگئی۔ شاعری اندر

انقلاب بین الاقوامی امن، انصاف و سماجی مسئلے
گٹے ملنے کے بعد پیارے گیسٹوں اور قافیے لکھنے اور آزاد اظہار
لکھیں گے۔ داخلی سماجی شروع ہوئی۔ کتابیں
وجہ نویں سوچ داخل ہوئی۔ کچھ لوگوں نے انگریزوں کے ظلم
کے خلاف ہی لکھنا شروع کیا۔ ظلم کے خلاف انگریزوں کے

(3) مکی گل :-

عبدالغفور قمر لکھی ہوئی کتاب تھی
توفیق دے سطا بق بنجالی ادب کی کتابیں لکھیں
لاکھوی چکیا اے نہ کسے ہی محقق داخل ہوئی کہ وہی آفری
صرف نہیں ہوئے البتہ آفری والیاں لکھی البتہ آفری وہیں
داکٹر دروازہ ہوئے اے۔ ایچ الہم کتاب ہی لکھی
محققان لکھی اک راہ جوان آفری واج اے۔